

Ileana Racheru este absolventă a masterului de Relații Internaționale, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București. În prezent, este doctorandă a Școlii Doctorale de Științe Politice a Universității din București. Este autoarea unei dizertații cu titlul „Dezbateri de politică externă în relațiile UE și ale Rusiei cu Georgia și Ucraina“ și a mai multor articole academice despre relațiile României cu statele din Caucazul de Sud. A scris numeroase articole despre evoluțiile politice și de securitate din spațiul ex-sovietic în revistele 22 și *Foreign Policy Romania*, prilej cu care a realizat interviuri cu diplomați, experți, decidenți și lideri politici regionali.

Stanislav Secieru este bursier la Colegiul Noua Europă în cadrul programului “Black Sea Link Fellowship” și cercetător asociat la Centrul de Studii Est-Europene și Asiatice (București). Este doctor în Științe Politice (SNSPA). A desfășurat cercetări la NATO Defense College (Rome) și Institute for European Politics (Berlin). A colaborat în proiecte de cercetare cu European Council on Foreign Relations (Londra), DemosEuropa (Varșovia), Europeum (Praga), Heinrich Böll Foundation (Berlin), Finnish Institute for International Affairs (Helsinki). Domenii de interes major: politica internă și externă rusă, relațiile UE-Rusia, politica europeană de vecinătate.

Angela Grămadă este doctorandă în Științe Politice, specializarea Relații Internaționale, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, și licențiată în Relații Economice Internaționale, Institutul Relații Internaționale „Perspectiva“, Chișinău (2004). Este cercetător la Centrul de Studii Est-Europene și Asiatice, București. Interesele de cercetare prioritare sunt orientate spre studiul evoluției raporturilor dintre Federația Rusă, Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană în spațiul ex-sovietic, al proceselor de democratizare din Republica Moldova, Ucraina și Georgia, al politicii europene de vecinătate, precum și spre studiul redefinirii geopolitice a spațiului ex-sovietic.

Ileana Racheru, Stanislav Secieru, Angela Grămadă

Caucazul de Sud după 20 de ani

Regimuri politice, securitate și energie

South Caucasus 20 Years After

Political Regimes, Security, and Energy

Curtea
veche

BUCUREȘTI, 2012

FUNDAȚIA SOROS
ROMÂNIA www.soros.ro

Această carte a fost realizată în cadrul programului „Promovarea valorilor europene în bazinul Mării Negre” al Fundației Soros România. Îmbunătățirea dialogului și a cooperării între organizațiile societății civile de pe țărmurile estic și vestic ale Mării Negre reprezintă prioritatea acestui program, prin care dorim să contribuim la cunoașterea reciprocă a societăților din regiune, precum și la dezvoltarea unei conștiințe și adevărate fațade de un spațiu european extins, perceput ca un areal comun de valori și principii sociale și politice.

Scopul programului este de a încuraja cunoașterea reciprocă și o apropiere între societățile civile din regiune prin stabilirea unor legături puternice și schimburi de resurse intelectuale între Fundația Soros România și alte organizații din România, pe de o parte, și organizații similare din Armenia, Azerbaidjan și Georgia, pe de altă parte.

Sergiu Panainte
Coordonator Programe

Cuprins

Mulțumiri	11
Introducere	13

Regimuri politice în Caucazul de sud. Democrația care ascunde autoritarisme competitive (Ileana Racheru)	19
---	-----------

Ce este autoritarismul competitiv?	22
---	-----------

Georgia

Alegerile democratice, marele succes al revoluției trandafirilor	23
MNU, atotputernică în politica georgiană	27
Scena politică georgiană între revoluție și reformă	27
Elite noi, rețele clientare de putere noi	29
Mass-media — conviețuire imposibilă cu regimul politic	31
Societatea civilă, singura voce critică la adresa regimului	34
Democrația care limitează presiunile Rusiei	37

libris
Respect pentru oameni și cărți

Armenia	38
Alegerile care reconfirmă același câștigător	39
Un regim legitimat de conflictul din Nagorno-Karabah	43
Drepturi și libertăți, doar după dorința discreționară a regimului politic	44
Mass-media de la putere și presa de opoziție	47
Sprijinul Rusiei este indispensabil, UE este prea departe	49
Azerbaidjan	51
Alegerile care au întotdeauna rezultatul cunoscut	51
PNA — rege pe scena politică de la Baku	52
Corupția care funcționează perfect	54
Drepturi și libertăți cu existență precară	56
Mass-media nu poate fi decât la putere în Azerbaidjan	59
Un petrostătat atotputernic	61
Concluzii	62
Bibliografie	64
Geometrie variabilă în acțiune: politica externă și de securitate în Caucazul de Sud (Stanislav Secieru)	69
Introducere	71
I. Problema regionalității Caucazului de Sud	72
1.1. <i>De la Transcaucazia la Caucazul de Sud</i>	72
1.2. <i>Este Caucazul de Sud o regiune?</i>	73
1.3. <i>Caucazul de Sud — un complex subregional de securitate</i>	78
1.4. <i>Caucazul de Sud în contextul eurasiatic</i>	82
1.4.1. Nord	84

1.4.2. Est	86
1.4.3. Vest	87
1.4.4. Sud	89

II. Dinamica intraregională în

Caucazul de Sud	91
2.1. <i>Armenia-Azerbaidjan: pace improbabilă, război posibil</i>	91
2.2. <i>Georgia-Armenia: „resetarea“ pragmatismului</i>	100
2.3. <i>Azerbaidjan-Georgia: tot mai aproape</i>	109

III. Caucazul de Sud: raporturile cu puterile

regionale	116
3.1. <i>Armenia: complementaritatea variabilă</i>	116
3.1.1. Rusia	117
3.1.2. Iran	121
3.1.3. SUA	124
3.1.4. UE	126
3.1.5. Turcia	129
3.2. <i>Azerbaidjan: independență strategică prin multivectorism</i>	132
3.2.1. Turcia	133
3.2.2. Rusia	136
3.2.3. SUA	140
3.2.4. UE	142
3.2.5. Iran	145
3.3. <i>Georgia: spre Occident</i>	148
3.3.1. SUA	149
3.3.2. UE	152
3.3.3. Turcia	156
3.3.4. Iran	159
3.3.5. Rusia	161
Concluzii	166
Bibliografie	167

Libris
Respect pentru oameni și cărți

Caucazul de Sud între economie politică și politică energetică (Angela Grămadă) 183

I. Contextul macroeconomic de dezvoltare a regiunii	185
1. <i>Promovarea reformelor economice — între necesitate și incapacitate</i>	187
2. <i>Importanța dezvoltării mediului de afaceri și factorii care influențează evoluția lui</i>	206
II. Economia politicilor energetice în Caucazul de Sud	211
1. <i>Resurse energetice, economie și politici energetice</i>	213
2. <i>Proiecte energetice și coridoare de transport în Caucazul de Sud</i>	227
Concluzii	246
Bibliografie	247

Mulțumiri

Studiul de față are peste 200 de pagini, număr care este mult mai mic decât mulțimea cuvintelor de *Mulțumim!* / *Cnacuo!* / *Thank you!* pe care autorii trebuie să le adreseze celor care au făcut posibile susținerea financiară, călătoria și documentarea în Caucazul de Sud.

Prin interviurile realizate în cele trei capitale caucaziene, am avut prilejul de a intra în contact cu elitele intelectuale georgiene, azere sau armene, specialiștii cei mai cunoscuți ai zonei, care ne-au împărtășit informații importante și inedite despre actorii statali ai regiunii. Am discutat cu jurnaliști de seamă de la cele mai importante publicații, care ne-au permis să cunoaștem lumea presei caucaziene și să înțelegem specificul relațiilor dintre mass-media și regimurile politice. Ne-am întâlnit și am discutat cu reprezentanții societății civile, de la care am obținut o descriere a imaginii ONG-urilor care încearcă să clădească democrația în regimuri politice ostile.

Am intrat în contact cu membri ai parlamentului, miniștri sau alți oficiali de rang înalt care ne-au arătat cum funcționează elaborarea politicilor, cum gândesc elitele conducătoare în Caucazul de Sud.

Am discutat cu oficialii europeni din regiune de la care am aflat ce înseamnă negocierile diplomatice în Caucazul de Sud și am obținut informații necunoscute publicului larg despre regimurile politice din Armenia, Georgia și Azerbaidjan.

Capitolul acesta analizează evoluția regimurilor politice din Georgia, Armenia și Azerbaidjan în perioada care a urmat instalării în funcție a actualilor președinți. Demersul acoperă mandatele prezidențiale ale lui Mihail Saakașvili, Ilham Aliev și Serge Sargsian.

Analiza pornește de la premisa că cele trei regimuri sunt autoritarisme competitive și studiază modul în care autoritățile au reușit să creeze și/sau să perpetueze mecanismele de consolidare a puterii. Prima parte explică și descrie ce este autoritarismul competitiv. Demersul analitic se va concentra apoi pe fiecare stat în parte și va urmări evoluția celor trei regimuri politice în raport cu organizarea alegerilor, relațiile puterii cu opoziția/mass-media/societatea civilă și influența presiunilor externe asupra deciziilor politice interne. Analiza folosește surse directe (interviuri realizate de autoare în Caucazul de Sud și datele publicate de OSCE și Freedom House) precum și studii de specialitate (teoretice sau analize despre regimurile politice din cele trei state). Comportamentul regimului în relația cu opoziția, presa și societatea civilă va fi urmărit în momente politice cheie: alegeri, legiferare a unor proiecte considerate de importanță majoră pentru democratizare, proteste.

Prin urmare, capitolul își propune să afle cât de puternic este guvernul/partidul aflat la guvernare și care sunt mijloacele prin care exercită controlul autoritar asupra regimului politic.

Ce este autoritarismul competitiv?

Autoritarismul competitiv este un regim hibrid rezultat din îmbinarea practicilor democrației cu autoritarismul (Levitsky și Way, 2010, 5). Într-un regim autoritar competitiv, puterea politică nu respectă cel puțin una dintre condițiile democrației: alegeri libere, garantarea libertăților civile, existența unui spațiu al jocului politic unde se pot exprima atât puterea cât și opoziția (Levitsky, 2010, 7).

Autoritarismul competitiv a fost definit prin diferențierea acestuia de democrație și autoritarism.

Autoritarismul este regimul politic care nu permite opoziției să exprime legal nicio formă de contestare (Levitsky, 2010, 7). Autoritarismul competitiv este regimul politic care permite existența constituțională a contestării din partea opoziției. Într-un regim autoritar competitiv, alegerile nu sunt întotdeauna libere și se desfășoară într-un climat care nu asigură șanse egale pentru opoziție, deși legal aceasta se poate înscrie în cursa electorală. Puterea poate manipula listele de alegători și falsifica rezultatele scrutinului sau îngreună accesul opoziției în mass-media și la resursele financiare (*ibidem*, 8).

Regimurile autoritare competitive garantează formal libertățile civile, dar acestea sunt violate frecvent: opoziția și mass media libere sunt ținta abuzurilor forțelor de ordine/poliției/sistemului judiciar. Protestele, deși organizate prin respectarea normelor, sunt adesea reprimare în forță. Restrângerea libertăților civile poate avea și forma „represiunii legale” prin metode mai subtile cum ar fi elaborarea și aplicarea unor prevederi legislative, cu scopul de a da o formă legală acțiunilor represive.

Levitsky și Way (2010, 10) au stabilit trei condiții pentru existența unei competiții neloiale: instituțiile statului sunt folosite constant pentru scopuri partizane în folosul puterii, puterea e tot timpul avantajată în dauna opoziției, posibilitățile opoziției de a participa la alegeri sunt serios îngreunate.

Georgia Alegerile democratice, marele succes al revoluției trandafirilor

Actualul regim politic de la Tbilisi este, în mare, rezultatul revoluției trandafirilor din 2003, când, prin îndelungi proteste pașnice ale opoziției politice și ale societății civile, sprijinite de Occident, regimul autoritar al lui Eduard Șevardnadze¹ a fost înlăturat. După fraudarea alegerilor parlamentare din noiembrie 2003, Șevardnadze și-a anunțat demisia, cedând presiunilor occidentale și mișcărilor de

¹ Fost lider al PC al RSS Georgia/Gruzia (1972-1985) și ministru de externe al URSS (1985-1991), Eduard Șevardnadze a condus Georgia din funcția de șef al Parlamentului în perioada 1992-1995 și ca președinte ales în mod direct între 1995 și 2003. În perioada în care s-a aflat la putere, Șevardnadze a încheiat cele două acorduri de pace care au pus capăt confruntărilor armate din Abhazia (1994) și Osetia de Sud (1992) cu medierea Rusiei și a încheiat cu Moscova, în 1995, un acord care prevedea staționarea pe teritoriul Georgiei a patru baze militare rusești pentru o perioadă de 25 ani. Guvernarea Șevardnadze a coincis cu primele încercări de construcție a statului georgian: identitatea națională diferită de manifestările violente din perioada Zviad Gamsahurdia.

În 1994, Șevardnadze, care avea o bună imagine în Occident, a reușit să lanseze cu sprijin financiar vestic un program de reforme economice.

În noiembrie 2003, când Șevardnadze a fost înlăturat de la putere, reformele economice erau un eșec în Georgia, care era considerată unul dintre statele cu cel mai înalt nivel de corupție din lume. Regimul condus de Șevardnadze a fost considerat de specialiști ca fiind unul autoritar.

stradă, iar Uniunea Cetățenilor din Georgia, partidul aflat la putere până atunci, s-a autodizolvat.

Noua configurație a puterii, cu o componentă hibridă, a fost rezultatul coagulării forțelor de opoziție care aveau ca obiectiv comun înlăturarea lui Șevardnadze și câștigarea puterii. Actuala putere de la Tbilisi, instalată după organizarea de alegeri prezidențiale în ianuarie 2004, a fost formată din contestatari din interior ai regimului Șevardnadze (Nino Burjanadze, Mihail Saakașvili² și Zviad Zvania), transformați în critici ai regimului și favorabili adoptării normelor democratice la nivel intern și apropierii de Occident în politica externă. În urma scrutinului din ianuarie 2004, Saakașvili, candidat unic al Mișcării Naționale Unite (MNU) și al Democraților Uniți a fost ales președinte cu 96,2% din sufragii, iar aliații săi Burjanadze și Zvania au ocupat funcțiile de președinte/purtător de cuvânt al legislativului și, respectiv, ministru de stat³. Alegerile din ianuarie 2004 au fost primul proces electoral, evaluat de observatorii internaționali ca apropiat de standardele democratice și a marcat începutul celei de-a doua tranziții în Georgia, după proclamarea independenței în 1991.

Scrutinul legislativ din noiembrie 2003 a fost declarat nul și noi alegeri au fost organizate în martie 2004, hotărâre considerată suspectă de către observatorii internaționali pentru că a fost aplicată doar pentru mandatele parlamentare

² Educat în SUA la universitățile Columbia (master) și George Washington (doctorat), Mihail Saakașvili a fost membru al Parlamentului (1995-1999) și ministru de justiție în regimul Șevardnadze (2000-2001). În 2001, a demisionat din funcția de ministru al Justiției, acuzând guvernul de corupție. În același an, a creat blocul de opoziție Partidul Mișcarea Națională, cu care a câștigat alegerile prezidențiale în 2004 și 2008 (CRS report, 2011, 1).

³ Potrivit Constituției din 1995, cea mai importantă funcție în Georgia era cea de președinte. Sistemul prezidențial instaurat prin Legea fundamentală nu prevedea existența postului de premier, ci a funcției de ministru de stat, care avea sarcina de a superviza corpul de miniștri care erau responsabili în fața președintelui.

delegate prin scrutin proporțional⁴. În noua cursă electorală s-au înscris 16 partide și alianțe electorale, care s-au angajat târziu în campania electorală, nu au exprimat oferte electorale sau programe ideologice, limitându-se la atacuri la adresa contracandidaților. Competiția a consolidat poziția alianței dintre Mișcarea Națională și Democrații Uniți, care a obținut 67% din sufragii (135 locuri) și a adus opoziției de dreapta (Noua Dreaptă și Industria va salva Georgia) 7,6% voturi (15 locuri)⁵. OSCE a remarcat îmbunătățirea condițiilor în care s-a desfășurat procesul electoral față de scrutinurile anterioare, dar a menționat și „inexistența separației între administrația de stat și structurile de partid și potențialul partidelor de a folosi în interese electorale resursele administrative“ (OSCE, 2004, 3).

Următorul scrutin desfășurat în Georgia, cel pentru alegerile locale din 2006, a fost considerat un element-cheie pentru evoluția noului regim politic de la Tbilisi. Scrutinul, deși calificat de către observatorii internaționali ca fiind, în termeni generali, în acord cu normele democrației, a arătat o repetare a practicilor în care resursele statului (angajări în funcții publice, mărirea temporară a pensiilor, acordarea unor *voucher*-e sociale) au fost folosite de partidele aflate la putere pentru a obține voturi. În competiția electorală, câștigată de MNU, s-au înscris 5 partide, o alianță și câțiva candidați independenți. În 27,5% circumscripții majoritare și 8,7% proporționale, candidații MNU sau listele depuse de aceasta au fost competitori unici (OSCE, 2006, 2).

În 2008, georgienii au fost din nou chemați la urne, pentru un scrutin prezidențial anticipat și pentru alegeri legislative. Scrutinul a fost apreciat ca fiind „prima cursă electorală prezidențială post-independență cu adevărat competitivă“.

⁴ Legea fundamentală în vigoare în 2004 în Georgia statua că Parlamentul era compus din 235 aleși, din care 150 erau votați prin scrutin proporțional pe liste și 85 potrivit sistemului majoritar — un mandat pentru un district.

⁵ În Parlamentul georgian 10 locuri sunt ocupate de reprezentanții persoanelor dislocate din Abhazia și Osetia de Sud.

Mihail Saakașvili a folosit resursele administrative ale statului în campania electorală, iar numărarea voturilor și procedurile de înregistrare au fost deficitare (OSCE a), 2008, 1). Principalul contracandidat al lui Saakașvili a fost Levan Gachechiladze, susținut de nouă partide de opoziție aliante în Mișcarea Națională Unită. Saakașvili a obținut peste 53% din sufragii din primul tur, Gachechiladze a acumulat 25,69%, iar restul voturilor au fost distribuite între alți cinci competitori (fiecare a luat sub 1%). Primii doi clasati au avut agende electorale cu aceleași obiective de politică externă (aderarea Georgiei la NATO) și viziuni diferite cu privire la configurarea regimului politic intern (semiprezidențialism, eliminarea corupției și a sărăciei și integrarea Abhaziei și a Osetiei de Sud — Saakașvili; monarhia parlamentară, încurajarea mediului de afaceri — Gachechiladze).

Alegerile parlamentare din 2008 „au oferit în mod clar poporului georgian oportunitatea de a-și alege reprezentanții dintr-o paletă largă de opțiuni“, dar ca și la scrutinul anterior, MNU a folosit resursele administrative ale statului pentru a-și asigura voturi (OSCE b) 2008: 1) Partidul prezidențial a obținut 59,18% din sufragii (119 locuri), Blocul electoral al opoziției a acumulat 17,73% din voturi (17 locuri), Creștin Democrații 8,66% (6 locuri), Partidul Muncii 7,44% (6 locuri), Partidul Republican din Georgia 3,78% (2 locuri)⁶.

La alegerile locale din 30 martie 2010, partidul aflat la putere a folosit resursele administrative în campania electorală, iar membrii acestuia aflați în funcții publice s-au implicat în campania electorală. Rezultatul scrutinului a indicat câștigătoare MNU cu 73,9% la nivel național și cu 55,2% (pentru primari) din primul tur și 52,5% (în consiliul municipal) la primăria orașului Tbilisi, considerată cel mai important pot în cursa pentru alegerile locale.

⁶ La 28 martie 2008, Constituția Georgiei a fost amendată, iar numărul de parlamentari a fost redus de la 253 la 150 (75 aleși prin scrutin proporțional într-o singură circumscripție națională și 75 prin vot majoritar în circumscripții inegale ca mărime care se suprapun districtelor administrative).

MNU, atotputernică în politica georgiană

Partidul prezidențial din Georgia este acum partidul de putere (Max Bader, 2008, 5), care, împreună cu alte câteva partide de opoziție, construiește imaginea unui regim politic prezidențial cu practici în aceeași măsură democratice și autoritare.

După patru ani de guvernare, MNU a reușit să mențină majoritatea parlamentară, chiar dacă are o poziție mai slabă față de rezultatul scrutinului din 2004, dar opoziția, care nu a cumulat nici măcar jumătate din sufragiile partidului prezidențial, nu este un adversar redutabil. Rezultatele ultimelor două scrutine (legislativ din 2008 și local din 2010) arată că MNU a reușit să mențină majoritatea și după ce președintele Saakașvili a pierdut aproape jumătate din voturi la alegerile prezidențiale din 2008. Prin alegerile locale, MNU și-a consolidat rețeaua de putere și la nivel local, fapt ce îi va oferi un avantaj electoral considerabil la următoarele scrutine. MNU are în prezent o rețea bine consolidată de putere în întreaga Georgie, controlul electoral al partidului variind între 50 și 70%.

Scena politică georgiană între revoluție și reformă

Scena politică de la Tbilisi păstrează atmosfera de confruntare extremă din anii '90, nici puterea, nici opoziția nu au experiența negocierilor și a compromisului sau programe ideologice. MNU nu are nicio ideologie și susține că reprezintă întreaga societate georgiană (IDEA, 2006, 7), iar celelalte partide, deși își proclamă apartenența la stânga sau la dreapta sau centrismul, nu caută decât să elimine critica „absenței ideologiei“. Comportamentul și discursul partidelor de la Tbilisi distinge mai degrabă moderații-reformatori aflați la putere de radicalii-revoluționari din opoziție. Majoritatea partidelor din opoziția⁷ de la Tbilisi reclamă

⁷ În Georgia există un singur partid de centru-stânga, Partidul Muncii.

o ideologie de dreapta, valorile de stânga fiind negate, deoarece sunt asociate direct sau indirect comunismului.

Scena politică de la Tbilisi are un grad redus de polarizare (Nodia, 2006, 109), care nu se manifestă la nivel ideologic, ci prin refuzul de a participa la dezbateri, acceptarea suportului venit din Rusia (Partidul lui Nino Burjanadze) și modul în care se raportează la revoluția trandafirilor⁸ (*ibidem*, 115). Crearea de coaliții/alianțe și desfacerea acestora este un fenomen frecvent pe scena politică de la Tbilisi care se petrece în orice moment al ciclului electoral sau doar conjunctural în parlament pentru a susține anumite inițiative/proiecte.

MNU a venit la putere cu o platformă revoluționară, pe care ulterior a reușit să o transforme, cu sprijin occidental, într-un program de reforme. MNU a încercat să ofere un răspuns pozitiv la întrebarea fundamentală pentru georgieni: a fost revoluția din 2003 ultima revoluție din Georgia? Opoziția nu a renunțat la obiectivele revoluționare pe care le-a clamat prin proteste de stradă și pe parcurs numărul celor care s-au alăturat manifestațiilor s-a redus foarte mult. O nouă revoluție și demisia președintelui au fost principalele obiective ale opoziției, cărora guvernul le-a opus reformele și programul electoral „Georgia fără sărăcie“. La toate debaterile care vizau reforma statului, opoziția a amenințat că se retrage de la discuții și a organizat proteste. În plus, opoziția a acuzat puterea de fraudarea alegerilor, deși observatorii internaționali au remarcat progresele făcute de MNU în organizarea scrutinelor.

Agenda politică a ambelor tabere are ca obiectiv prioritar democratizarea asociată cu occidentalizarea și europenizarea, dar cu strategii diferite de realizare. Pentru opoziție mijloacele sunt revoluția, iar pentru putere reforme adeseori radicale, care încearcă să aplice norme occidentale fără a ține

⁸ Partidul Republican și Partidul Conservator s-au implicat în „revoluția trandafirilor“. Noul Partid Conservator, Industriașii și Partidul Muncii nu au susținut evenimentele din 2003.

cont de specificul local. Anticomunismul sub forma lustrației radicale este de asemenea prezent pe agenda puterii.

Partidul aflat la guvernare în Georgia a creat un spațiu al jocului politic în care opoziția poate participa la alegeri cu șanse reale, dar nu a renunțat total la practicile administrative neloiale care i-au oferit avantaje electorale. Consolidarea puterii MNU se datorează și incapacității opoziției de a se autoconstrui în contracandidați importanți pentru putere (la alegerile parlamentare din 2004, cei mai mulți candidați au refuzat invitații din partea mass-media și nu au avut acțiuni de campanie televizate). MNU este cel mai puternic partid din Georgia, dar ar putea fi contestat de o opoziție puternică, întrucât acesta le lasă contracandidaților posibilități largi de exprimare și un climat politic care nu exclude competiția. Deși MNU are majoritatea în parlament, opoziția poate penetra sistemul (de exemplu, în 2005, toate partidele de opoziție s-au coalizat pentru a propune alegerea primarului orașului Tbilisi în mod direct și au respins inițiativa de a fi ales de consiliul municipal). Confruntarea dintre partide în Georgia are loc în cadrul organizat: procese electorale, sau dezbateri parlamentare sau în stradă (manifestații pașnice sau violente) și bătăi în parlament. Confruntarea violentă nu înseamnă doar măsuri luate de forțele de ordine la adresa opoziției. Partidele din Georgia păstrează o tradiție, anterioară „revoluției trandafirilor“, a confruntărilor violente — fiecare partid are un *SonderKommando*, grupuri de bătăuși, care le ajută să facă față unor eventuale provocări ale adversarilor (Nodia, 2006, 117).

Elite noi, rețele clientare de putere noi

Imaginea și practicile elitelor politice de la Tbilisi amestecă moștenirea sovietică cu adaptarea la tranziție și la obiectivul perpetuu al democratizării. Moștenirea sovietică se reflectă în existența unui lider puternic și eliminarea șefilor de stat care nu au acest atribut. Mihail Saakașvili este liderul puternic de la Tbilisi, poziție construită prin succesul

„revoluției trandafirilor“, câștigarea alegerilor cu 97% sau 53% și reforme. Adaptarea la tranziție a însemnat crearea unui cadru legislativ care să respecte normele democrației, dar care să favorizeze puterea.

Reformarea legislativă a statului a fost un alt mijloc prin care regimul Saakașvili și-a consolidat puterea în Georgia prin modificarea Constituției și configurarea unui regim prezidențial puternic: președintele poate demite guvernul și parlamentul (dacă acesta nu acordă votul de încredere succesiv pentru trei cabinete). Deși formal a pretins reforma și a oferit un paravan pentru aceasta prin introducerea funcției de premier (care, în aparență, împarte puterea executivă cu președintele) și confirmarea acestuia de parlament, în practică a fost întărită puterea președintelui, în jurul persoanei căruia a fost construit noul regim politic.

Noua elită creată de Saakașvili este în primul rând diferită de cea sovietică din jurul lui Șevardnadze sau de radicalii naționaliști din anii '90: toți miniștrii au un trecut asemănător președintelui — studii în Occident și susțin reforma statului după model vestic. Baza puterii MNU dincolo de susținerea electorală (explicată în parte prin dorința populației de a obține stabilitatea politică) este reprezentată de rețelele de patronaj de la nivel înalt, a căror loialitate se bazează pe corupție: „instituțiile publice au fost curățate de corupție în funcțiile de execuție. Acesta este cel mai mare succes al guvernării Saakașvili. Dar la nivel înalt nimeni nu s-a atins de corupți”⁹. În funcțiile superioare corupția „și-a schimbat doar forma. Acum miza este controlul afacerilor și al piețelor”¹⁰. Regimul mizează pe loialitatea mediului de afaceri și a funcțiilor administrative, nu și a posturilor ministeriale (schimbarea din funcție a miniștrilor este o practică constantă la Tbilisi). Dar guvernarea Saakașvili nu a reușit să obțină și susținerea populară ca rezultat al reformelor inițiate, deoarece schimbarea în bine, deși vizibilă

⁹ Interviu cu un expert, Tbilisi, mai 2011.

¹⁰ Interviu cu un expert, Tbilisi, mai 2011.

pe străzile din Tbilisi sau Batumi, nu a ajuns la majoritatea populației care trăiește în sărăcie.

Mass-media — conviețuire imposibilă cu regimul politic

Relația puterii de la Tbilisi cu mass-media este una specifică regimurilor autoritare și suprapune o legislație democratică peste practici nedemocratice. În cei aproape 8 ani de când se află la putere, MNU a reușit să aducă sub controlul său aproape întreaga mass-media. Deși a creat condițiile legale pentru existența unei prese independente, regimul Saakașvili a identificat foarte repede modalități prin care poate influența conținutul editorial: aducerea sub propria influență a presei finanțate de stat și crearea unei rețele prin care poate controla presa privată (investitori apropiați regimului și chiar membri ai parlamentului), convertind-o din presă independentă/critică la adresa regimului în portavocea puterii.

Legislația care reglementează audio-vizualul în Georgia a fost calificată de Freedom House ca întrunind toate normele democratice. Parlamentul de la Tbilisi a completat după anul 2004 prevederile legislative cu privire la situația mass-media. Noua legislație a adus îmbunătățiri semnificative legii din 1991: prin garantarea libertății de expresie și prin clarificarea constrângerilor legale la care sunt supuși jurnaliștii, dezincriminarea calomniei (Freedom House Georgia, 2006).

Televiziunea reprezintă principală sursă de informație pentru georgieni, iar mass-media tipărită are tiraje reduse și acoperă, în general, mediile educate și se distribuie mai mult în Tbilisi și în alte orașe mai mari. În Georgia, există mass-media finanțată din fonduri publice (un singur post de televiziune-TVI), trei canale tv private (Kanal 1, Rustavi 2, Imedi) și câteva ziare care sunt parțial subvenționate de stat. Regimul Saakașvili a preluat presa cu finanțare publică de sub controlul lui Șevardnadze pentru a o aduce, după 2004,